

Joanna Satoła-Stańkowiak

"Najnowsze słownictwo polskie",
Mirosław Bańko, Maciej Czeszewski,
Jan Burzyński, Warszawa:
<http://nowewyrazy.uw.edu.pl>

Językoznawstwo : współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze 9,
197-200

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Joanna Satoła-Staškowiak
Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

**Mirosław Bańko, Maciej Czeszewski,
Jan Burzyński, *Najnowsze słownictwo
polskie, Obserwatorium Językowe
Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa:*
<http://nowewyrazy.uw.edu.pl/projekt.html>**

Recenzowany projekt, znany badaczom najnowszej leksyki pod nazwą *Najnowsze słownictwo polskie*, powstał z chęci notowania tworzonych prawie każdego dnia słów. Słów, które, jak twierdzą biorący udział w projekcie naukowcy: Mirosław Bańko, Maciej Czeszewski, Jan Burzyński, „są świadectwem zachodzących wokół nas zmian”¹, a sama czynność zapisywania ich w tworzonym słowniku jest, jak sądzą, „obowiązkiem”². Prezentowany pomysł i podejście jego realizatorów bardzo mi odpowiadają. Nie sposób przecież zaprzeczyć, że jesteśmy świadkami powstawania coraz to nowszych słów, które zaczynają z różnych powodów kulturowych, gospodarczych, politycznych, także tych związanych z modą językową, funkcjonować w języku polskim. Nie są one od razu notowane w słownikach. Powodów takiego stanu rzeczy jest wiele (opisywano je w licznych i znanych publikacjach językoznawczych), do najważniejszych należy zaliczyć, dotyczący szczególnie słowników drukowanych, zwyczaj koncentrowania się na włączaniu tylko takich leksemów, których sytuacja adaptacyjna jest w języku ustabilizowana.

W *Najnowszym słownictwie polskim* postanowiono pokazać popularne słowa, które, jeśli chodzi o ich zapis, są na różnym poziomie adaptacyjnym (na różnym poziomie

¹ <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/projekt.html>.

² Jw.

ortografii, fonetyki czy fleksji). Pomysł ten uważam za wyjątkowo interesujący³, choć w niektórych prezentowanych przypadkach mamy raczej do czynienia z okazjonalizmami, nie z „typowymi” neologizmami, co uważam za zasadniczą różnicę. Okazjonalizmy w moim przekonaniu są szczególną grupą nowych słów, powstających w wyjątkowych warunkach kontekstowych. Nie mają one tak dużego znaczenia jak neologizmy, gdyż czas ich istnienia jest najczęściej mocno ograniczony konkretną sytuacją komunikacyjną i terminem zakończenia powstałego zjawiska, które stało się inspiracją dla powstania okazjonalizmu (por. Satoła-Staškowiak, 2015a: 95). W obu przypadkach, dla neologizmów i okazjonalizmów, kontekst stanowi przepustkę do ich rozumienia, a emocjonalność i chęć podkreślenia odrębności w myśleniu, interpretowaniu rzeczywistości i zjawisk jest powodem ich tworzenia. Podstawową zaś różnicą jest zasięg używanego słowa i częstotliwość (frekwencja) jego użycia (por. Satoła-Staškowiak, 2015b). Niestety, prezentowane w *Najnowszym słownictwie polskim* neologizmy nie są opisane żadnymi informacjami statystycznymi. Takie dodatkowe adnotacje upewniałyby użytkowników słownika, że mają faktycznie do czynienia ze słowem znanym nie tylko jednemu lub kilku użytkownikom. Ta uwaga nie jest jednak zarzutem dla samego projektu, jest raczej oczekiwaniem, które być może będzie miało w przyszłości szansę na realizację.

Przywołany w recenzji kontekst jest istotny także dla twórców Obserwatorium. Publikują, w celu prezentacji wyekscerpowanego materiału, przykłady zdań, a czasem nawet eseje własnego autorstwa – wszystko po to, by jak najprzejrzyśniej zilustrować zgromadzony materiał językowy.

Na stronie Obserwatorium zamieszczono ponad sto haseł i kilkanaście wspomnianych esejów. Lista ta, deklarują Autorzy, będzie się wydłużać. Badacze zapowiadają ponad tysiąc zgłoszonych (od 2006 roku), jeszcze niezarejestrowanych i nieopisanych na stronie Obserwatorium neologizmów. Są one w Kartotece redakcji Obserwatorium Językowego Uniwersytetu Warszawskiego. To ma się z czasem zmieniać, słowa trafią do czytelnika/użytkownika słownika.

Prezentowane słowa nie są opóźnione względem współczesnych sytuacji komunikacyjnych, a możliwość ich przeczytania na stronie Obserwatorium Językowego Uniwersytetu Warszawskiego (<http://nowewyrazy.uw.edu.pl/lista-hasel.html>) pozwala leksykografom na weryfikację własnych badań w zakresie najnowszej leksyki, konfrontację wyekscerpowanych w słowniku haseł z własnymi gromadzonymi zasobami i, co chyba najważniejsze dla każdego użytkownika strony Obserwatorium, na zrozumienie, dzięki przygotowanym definicjom, wielu najnowszych słów, np⁴: *slitašny, karoshi, jotpeg, sfejkować, anonimizer, karomierz, kendama, kanibalizować, karcianka, kofta, kokoning, jachtostop* itp. Wśród ostatnio dodanych są⁵: *postować* (‘zamieszczać post’), *metro* (‘to samo co *metroseksualny*’), *crop top* (‘krótka damska bluzeczka do talii’), *antyuniijny* (‘sprzeciwiający się idei

³ Podobne założenia przyjąłem w przygotowywanym *Słowniku polsko-bułgarskich neologizmów*, por. *Współczesna polsko-bułgarska i bułgarsko-polska leksykografia* (w druku) i przedstawiłam w październiku 2015 roku w Sofii na „СЕДМА МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПОЛЕКСИКОГРАФИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ. Лексикографията в началото на XXI в.” w referacie: *Drony, hejterzy i blogerzy a współczesna bułgarsko-polska i polsko-bułgarska leksykografia (na podstawie prac nad Słownikiem polsko-bułgarskich neologizmów)*.

⁴ <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/lista-hasel.html>.

⁵ <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/lista-hasel.html>.

integracji europejskiej oraz członkostwu swojego państwa w Unii Europejskiej’), *bąbel spekulacyjny* (‘to samo, co *bańka spekulacyjna*’). Do najpopularniejszych w listopadzie 2015 roku należą: *prekariusz*⁶, *dissować/zdissować*⁷, *slit focia*⁸, *proprować/sproprować*⁹, *research*¹⁰.

Na stronie Obserwatorium językoznawczego znaleźć można nie tylko listę haseł i opis budowy słownika neologizmów, nie tylko wspomniane wyżej eseje. Są tam również, co uważam za wyjątkowo atrakcyjne, fotografie (wraz z odpowiednim komentarzem), dokumentujące wielorakie, związane z neologizacją, zjawiska językowe, które z powodu nietuzinkowych połączeń i nieograniczonej wyobraźni ich autorów prześcigają się w zabawności.

Z zainteresowaniem i pewną zazdrością przyglądam się projektowi, który może na bieżąco i na różnym poziomie realizacji pokazywać efekty w Internecie. Szczególnie interesująca jest tu rola czytelników. Mogą oni budować definicje, zgłaszać własne propozycje haseł słownikowych. „Propozycja pomocy i uczestnictwa w tworzeniu naukowego słownika skierowana jest nie tylko do środowiska akademickiego, lecz także do szerszych społeczności internetowych, w pierwszej kolejności do użytkowników portalu społecznościowego Facebook, którym udostępniony został również moduł komentarza”¹¹. To nowatorskie podejście jest bardzo atrakcyjne dla młodych ludzi, którzy stają się współtwórcami tego wyjątkowego, językoznawczego projektu. Dla najbardziej aktywnych współpracujących z Autorami czytelników czeka niespodzianka – dodatkowe wyróżnienie w serwisie. W październiku 2015 roku zaszczyt ten przypadł panu Jerzemu Buczce, który zgłosił do słownika ponad sto haseł. Opublikowano je na stronie Obserwatorium Językowego UW, a tę pierwszą setkę uhonorowano na stronie wieńcem laurowym.

Dla językoznawców, specjalistów badających najnowszą leksykę, projekt *Najnowsze słownictwo polskie* może stać się podstawą do dalszych prac leksykologicznych, a zainteresowanych współczesnym językoznawstwem konfrontatywnym może skłonić do konfrontacji prezentowanego słownictwa z jego obcojęzycznymi odpowiednikami.

Z ogromną chęcią będę zaglądać do tworzonej, także dla mnie, pomocy w rozumieniu współczesnego, językowego świata. Być może niektóre zamieszczone tam słowa staną się częścią przygotowanego przeze mnie drugiego zeszytu *Współczesnego słownika bułgarsko-polskiego i polsko-bułgarskiego słownika neologizmów*.

⁶ „w naukach społecznych i publicystyce: przedstawiciel prekariatu, osoba niemająca stałej pracy, zatrudniana na krótkoterminowych umowach cywilnoprawnych, często migrująca w poszukiwaniu zarobku, żyjąca w poczuciu ciągłej niepewności w związku ze swoją sytuacją materialną” – por. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/prekariusz.html>.

⁷ a. *środ.* „nagrywać lub wykonywać diss”, b. *pot.* „wyrażać się o kimś z lekceważeniem, deprecjonować, obrażać, poniżać” – por. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/dissowac-zdissowac.html>.

⁸ *pot.* „rodzaj selfie, zdjęcie portretowe zrobione samemu sobie z ręki, na którym portretowana osoba zwykle przybiera określony wyraz twarzy” – por. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/slit-focia.html>.

⁹ *pot.* „chwalić kogoś lub coś, wyrażać uznanie dla kogoś lub czegoś” – por. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/proprowac-sproprowac.html>.

¹⁰ „zawierające elementy analizy, badania, wyszukiwanie czegoś w większym zbiorze treści, szczególnie w Internecie, zwłaszcza w odniesieniu do informacji, danych, materiałów źródłowych, które zostaną później wykorzystane w jakimś opracowaniu, przedsięwzięciu, działaniu itp.” – por. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/research.html>.

¹¹ <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/>.

Bibliografia

Jadacka H., 2010: *Neologizmy jako przedmiot opisu lingwistycznego*, „LingVaria”, nr 1 (9), s. 39–52.

Maćkiewicz J., 2001: *Wyrazy międzynarodowe (internacjonalizmy) we współczesnym języku polskim*, [w:] J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 555–561.

Markowski A., 1994: *Nowsze neologizmy polszczyzny potocznej*, „Poradnik Językowy”, nr 1–2, s. 73–76.

Ozóg K., 2001: *Poliszczyzna przelomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Fraza, Rzeszów.

Piotrowski T., 2003: *Internacjonalizm „sorki” jako element polskiego systemu językowego*, [w:] Z. Tichá, A. Rangelova (red.), *Internacjonalizmy v nove slovní zásobe. Sborník příspěvků z konference Praha, 16–18, Ústav pro jazyk český AV ČR Lexikograficko-terminologické*, Praha, s. 182–193.

Projekt „Najnowsze słownictwo polskie”, Obserwatorium językowe Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/projekt.html>.

Satkiewicz H., 1994: *Zmiany w zasobie leksykalnym najnowszej polszczyzny*, [w:] *Uwarunkowania i przyczyny zmian językowych*, Warszawa, s. 143–147.

Satoła-Staškowiak J., 2015a: *Najmłodsza leksyka polska i bułgarska*, SOW, Warszawa, s. 95.

Satoła-Staškowiak J., 2015b: *Współczesna polsko-bułgarska i bułgarsko-polska leksykografia* [w:] tom pokonferencyjny, Sofia (w druku).

Abstract

Mirosław Bańko, Maciej Czeszewski, Jan Burzyński,
The Newest Polish Lexis, Language Observatory of Warsaw University, Warsaw:
<http://nowewyrazy.uw.edu.pl/projekt.html>

The reviewed Project is known as *The Newest Polish Lexis*. Its editors are: Mirosław Bańko, Maciej Czeszewski and Jan Burzyński. To date, over one hundred entries and a dozen or so essays illustrating them have been placed on the website of the Language Observatory of the Warsaw University where the entries of *the Newest Polish Lexis* are published. The popularity of the project rests on the possibility of finding words which would not appear in traditional lexicographical publications. Cooperation between editors and Internet users has particular significance for the project.

Keywords: the newest lexis, occasionalisms, the newest lexicography, Polish language